

Treba bi bilo pogledati tudi, kako je s prevodi iz slovenske književnosti v hrvaščino in srbsščino, ker se tudi ob njih žal nihče kritično ne ustavi. Posebno ob poeziji se skoraj zdi, da smo zadovoljni že s tem, če se prevaja, kako pa je opravljeno, se ne vprašamo.

Janez Rotar

TRIJE NEZNANI PRIMERKI BOHORIČEVE SLOVNICE IZ LETA 1584

Sistematično evidenco obstoječih primerkov prve slovenske slovnice Adama Bohoriča, ki je bila izdana istočasno z »Biblijo« Jurija Dalmatina v Wittenbergu leta 1584, je začel Fr. Kidrič v svojih skriptih¹ l. 1927. Tam je naštel sedem bibliotek: Draždane — drž., Dunaj — nac. in univ., Ljubljana — slovanski seminar in štud. (3. prim.), Monako — drž., Zagreb — vseuč. Omenjene knjižnice so imele skupaj 9 primerkov tega dragocenega prvotiska.

Razen tega je Kidrič zbral po raznih delih informacije o nadaljnjih sedmih izvodih, katerih kasnejša usoda mu ni bila znana. Zelo važna je informacija, da je l. 1699 poslal Bohoričevo gramatiko Leibniz Sparwenfeltu (Jagč, Ist. slavj. fil. 62). Vendar je Kidrič prezrl notico o izvodu, ki mu je v uvodu I. snopiča Slovarja poljskega jezika, Varšava 1807, daljši odstavek posvetil Samuel Linde. Poljski leksikograf je v uvodu omenil 35 slovarjev in slovníc skoraj vseh slovanskih jezikov (razen bolgarskega), ki jih je uporabljal kot vire za primerjalno gradivo pri poljsko-slovanskih sestavkih.

V tem skoraj kompletnem opisu takratne slavistične literature je omenjenih tudi 8 slovenskih del. V drugi izdaji Slovarja (Lwów 1854—1861) je izdajatelj August Bielowski na podlagi Lindejevega rokopisnega arhiva besedilo izpopolnil in med drugim dodal deseto delo, namreč Ozvalda Gutsmana Deutsch-windisches Wörterbuch iz leta 1789.

Slovenistične vire Lindeja je v komentarju ob svoji objavi Vodnikovega pisma poljskemu leksikografu² navedel prof. J. Slizinski. O Bohoriču piše Linde: »Prvi tvorec kranjske gramatologije je bil ob koncu 16. stoletja Adam Bohorič. Prvi je namreč poudarjal medsebojne odnose kranjskih in latinskih glasov; po zgledu svojega velikega učitelja Filipa Melanchtona, po njegovi grški slovnici, je sestavljal kranjsko gramatiko z naslovom Adami Bohorizii Horulae arcticae.«

Iz navedenega odlomka sledi, da se je Linde s tem besedilom seznanil, saj je opazil njegovo sorodnost z Melanchtonovo grško slovnico³.

Število registriranih primerkov Bohoričeve slovnice se je po pretekli vojni povečalo, kot je dvakrat poročal Mirko Rupel: prim. »Nov izvod Bohoričeve slovnice z avtorjevim posvetilom«⁴ (novi primerek je bil najden septembra 1961 v Knjižnici frančiškanskega samostana na Kostanjevici in je posebej dragocen zaradi lastnoročnega avtorjevega posvetila Goričanu Juniju Ševi — Georgiu Sheu) in »Nove najdbe naših protestantik XVI. stoletja«,⁵ kjer med 71 deli navaja štiri primerke Zimskih uric (štev. 8, 15, 19 in 67).

Štev. 8 je od leta 1952 znana kot last samostana na Kostanjevici, štev. 15 je nabavila od privatnega lastnika Narodna in univerzitetna knjižnica v Ljubljani, štev. 19 pa je l. 1954 dobil iz Lucerna antikvariat Cankarjeve založbe v Ljubljani. Tako ima Ljubljana od trinajstih splošno znanih primerkov že 6 izvodov te dragocene knjige. Trinajsti primerek, označen s štev. 67, je spravljen v Štajerski deželni knjižnici v Gradcu.

Rupel je v svoji objavi na str. 17 pozval slaviste in bibliotekarje srednjeevropskih in severnoevropskih držav k nadaljnjemu iskanju in poročanju o pozitivnih rezultatih. Drago mi je poročati o treh drugih primerkih »Arcticae horulae«. Dva od teh poznam iz avtopsije, enega pa iz čtiva.

¹ Fr. Kidrič, Bibliografski uvod v zgodovino reformacijske književnosti pri južnih Slovanih v XVI. veku. Izdalo in založilo Društvo slušateljev filozofske fakultete v Ljubljani 1927. — Bohoriču je posvečena štev. 83, str. 200—209, bibliografski podatki so na str. 201.

² Jerzy Slizinski, Doprinos o slovensko-poljskih kulturnih zvezah v prvi polovici XIX. stoletja. SR XII, 1959/60, str. 258/—263.

³ Fr. Kidrič se pod geslom Bohorič Adam (SBL I, str. 50) res sklicuje na latinsko slovnico Melanchtona, vendar to dejstvo ne zmanjšuje Lindejeve zasluge pri ugotavljanju avtorja Bohoričevega prvoročarja. Problem tudi sicer zasluži podrobnejšo obravnavo.

⁴ Drugi Trubarjev Zbornik. Ob štiristoletnici slovenske knjige. Uredil Mirko Rupel. Ljubljana 1952, str. 176—177.

⁵ SAZU, razred za filološke in literarne vede, dela 7. Ljubljana 1954.

Izvod, ki ga je rabil Linde, je v Varšavi, v oddelku staropoljskih tiskov varšavske univerzitetne knjižnice. Knjiga je v izvrstnem stanju. Nima originalnih platnic, pač pa pergamentne; na hrbtni strani je nalepka z vtisnjenim pozlačenim napisom s fakturo Bohor. Na zgornjo platnico je neznana roka napisala »Liber rarus!«, nekdo drug pa je spodaj v oklepaju pripisal v ruščini »iezuity ee žgat«. Na naslovnem listu beremo »Ex libris Sebastiani Teugnagelij I. V. D. et Bibliothec Cas. Mat.«, vendar se mi tega nekdanjega lastnika ni posrečilo ugotoviti.

Pojasnila zahteva trditev, da je prav ta primerek tisti, ki ga je uporabljal Linde. Opiram se na dejstvo, da je avtor slovarja deloval v Varšavi v Znanstvenem društvu in večina omenjenih 35 slavističnih del je v isti knjižnici; opremljene so s sosednimi številkami signature. Težko je računati zgolj na slučaj in domnevati, da je v Varšavi kdaj obstajal še kak drug izvod, ki bi bil Lindeju na razpolago.

Druga knjižnica, ki ima to redko knjigo, je Biblioteka Karlove univerze v Pragi. Bohoričeva slovnica je spravljena v trezorju v rokopisnem oddelku s signaturo VIII J 233 oziroma Tres. Bf 146. Platnice so originalne, z grbom Kranjske na vrhu, njegova variana na spodnji platnici pa je zabrisana. Ima zlato obrezo z vtisnjenim zlatim ornamentom. Primerek je defekten; manjka namreč naslovna stran, ki je nadomeščena z listom, na katerem je s črnilom napisan naslov, posnet po Lindejevem »Slovarju« z napakami vred. Razlikuje se izključno po dopoljenih okrajšavah.

Prof. M. Murko je s svinčnikom popravil napačni besedni red (Horulae Arcticae Arcticae Horulae), pri besedi Subcisivae pa nad b pripisal c ter v zlogu ci nad i dodal c. Razen tega je na pripetem listku z dokumentacijo, t. i. »fiszce«, izpopolnil naslov s svinčnikom in se podpisal (-) M. Murko.

Na notranji strani zgornje platnice je s črnilom še en napis: »Adami Bohorizh — Gramatika Carniolana — Wittebergae 1584 — edita.⁶ De hac Grammatica videatur Kohlii introductio ad histor. et rem litterar. Slavorum pag. 159. Lambecii Bibliothec. Vindobonens. Tom I. pag. 92. Morkof Polyhist. Tom I. p. 738.« Za podpis je uporabljen prepleten monogram, iz katerega je mogoče razbrati črke ACI.

Tretjega primerka nisem videl, vendar se nedvomno nahaja v Splošni biblioteki v Uppsali, kamor je prišel l. 1722. Je to tisti primerek, o katerem poroča Kidrič, da ga je G. W. Leibniz podaril J. G. Sparwenfeldtu. Obvestilo o njegovi usodi je v švedski reviji Acta Literaria Sveciae, Edita Upsaliae.⁷ V številki »Trimestr Primum Anni MDCC XXII« beremo pt. Nova Literaria. Upsalia: »Munificentia nova vir Generosissimus, Dn. Joh. Gabriel Sparwenfeldt, primarius Ceremoniarum antehac Magister Regius, Upsaliensis Musas sibi quam plurimum abstrinxit, dum Bibliothecam publicam insigni apparatu librorum rarissimorum tam MSS. quam impressorum auxit, quorum notitiam proxime dabimus« (str. 271).

Napoved zadnjega stavka je bila uresničena šele pol leta kasneje v zvezku Trimestre tertium Anni MDCC XXII, kjer se na str. 324—327 nahaja po formatih folio, quarto, octavo, duodecimo urejen »Index Librorum aliquot, quibus hoc anno Bibliothecam publicam auxit Generosissimus D. Johannes Gabriel Sparwenfeldt«.

Za nas je važno, da seznam navaja predvsem slavica, skupaj 36 (iz let 1489—1701). Od teh največ, kar 16, zadeva cerkvenoruski in ruski jezik, 11 hrvaški, 4 slovenski, 3 poljski in komaj 2, češki.

Omejujem se tu na štiri slovenike.

Slovenike so: 1. (str. 324) Biblia S. Venedice, literis latinis, Wittenberg 1584. (v prevodu J. Dalmatina, folio octavo); 2. (str. 326) Adami Bohoritz Arcticae horulae succisivae de Latino-Carniolana literatura, Wittebergae 1584; 3. Hieron. Megiseri Thesaurus Polyglottus,⁸ Franc. 1603. Vol II.; 4. Ejusdem Dictionarium IV lingvarum, Germanicae, Latine, Illyrice et Italice, Graecii 1592. — Tu omenjene »Arcticae horulae« so dar Leibniza Sparwenfeldtu, ki jih je nadalje izročil uppsalski knjižnici.

Przemisław Zwoliński (Varšava)
Prevedla Martina Orožen

⁶ Beseda je prelepljena z listkom signature.

⁷ Izdaja se je pojavljala v Uppsali v letih 1720—1724 s tekočo numeracijo strani od 1—608.

⁸ Megiserjev slovar več kot tridesetih jezikov upošteva med slovanskimi sistematično štiri jezike: slovenskega, češkega, poljskega in dalmatinskega (kajkavski dialekt srbohrvaščine). Prištevam ga vendar k slovenikom glede na štirijezični slovar, ki mu sledi v Indeksu, v tem pa je bilo upoštevano ravno slovensko gradivo, vneseno v slovar leta 1603.